

**TÜRKİYE İLE FAS ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN
TARİHİ KÖKENİ VE DERİNLİĞİ
(15 TEMMUZ DARBESİNDEKİ DAYANIŞMA ÖRNEĞİ)**

Alaa al AGHBARY¹

Modern Türkiye tarihinde askeri darbeler yeni bir şey değildir. Türkiye, meşru hükümete karşı General Cemal GÜRSEL komutasında yapılan ilk askeri darbeye 27 Mayıs 1960 yılında Celal BAYAR'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde maruz kaldı. Bu askeri darbe başarı hedefine ulaşıp hükümeti devirdi. İkinci askeri darbe ise 12 Mart 1971 yılında gerçekleşti. Bu bir “askeri nota darbesi” niteliğindedir. Ordu, tanklarla sokağa çıkma yerine askeri nota verdi. 12 Eylül 1980 yılında da “*Kenan Evren Darbesi*” meydana geldi. Kenan Evren'in başında olduğu bu darbe, siyasete büyük darbe vurdu. Türk darbeleri tarihi açısından geçmiştekilere göre çok etkin, kanlı bir özellik taşır. Bu darbeyi müteakip 7 Kasım 1982 yılında hazırlanan “*darbe anayasası*” halkın referandumu ile kabul edildi ve Kenan Evren Türkiye'nin yedinci Cumhurbaşkanı oldu.

Üçüncü askeri darbe daha az kanlı idi. Zira askeriye 28 Şubat 1997 yılında yine askeri bir bildiri yayınlarak hükümete işten el çektirdi. Biz bu darbeyi “*postmodern darbe*” diye isimlendirebiliriz. Türk silahlı kuvvetleri 28 Şubat 1997 tarihli “*Milli Güvenlik Kurulu*” oturumundaki aldığı kararlarla ülkeye yön vermiş, Refah Partisinden Necmeddin ERBAKAN'ın başbakan olduğu koalisyon hükümetini istifa ettirmiştir. Bu darbenin liderliğini Amiral Salim DERVİŞOĞLU üstlenmişti.

¹ Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Nihayet –bu darbeler arenasında- 2002 yılında Ülke seçim sath-ı mailine girdiğinde yeni kurulan Recep Tayyip ERDOĞAN liderliğindeki “*Adalet ve Kalkınma Partisi*” ezici bir çoğunlukla zafere ulaştı. Bu ezici büyük siyasi zafer, Türk halkının başarısız askeri müdahalelerden usandığının da bir göstergesiydi. Öyle ki, ülke bir siyasi krizden daha çıkamadan öbürüne maruz kalmaktaydı. Tabi ki bu krizler, ekonomik alanda büyük dengesizliklere meydan veriyor ve Türkiye’nin kalkınma ve ilerlemesine yönelik dönen tekerlerini durduruyordu.

Adalet ve Kalkınma Partisi işbaşına gelir gelmez, Türkiye’de kalıcı ve yaygın bir kalkınmayı başlattı. Ülkeyi, iktisadi ve siyasi açıdan çok güçlü ve önde gelen ülkelerin seviyesine çıkardı. Bu durum Türkiye’de Adalet ve Kalkınma Partisini güçlendirdi, artan teveccüh nihayet Erdoğan’ı yapılan seçimler sonunda ülkenin tartışılmaz reisi yaptı. Modern Türkiye, kalkınmış bir ülke konumuna geldi. İşte bu durum, içinde bulunduğumuz Temmuz ayında Ülkenin karşılaştığı darbe dayatmasına kadar olan durumuydu. Kaldı ki, bizler, Cumhurbaşkanının bu başarısız ihanet çetesinin devleti ele geçiremeden çökertildiğini ilan etmesinden sonra dahi hala o meşum darbenin izleri üzerinde yaşamaktayız.

Türkiye’de meydana gelen bu darbe teşebbüsü, bütün dünya halkları arasında, özellikle de Fas halkı arasında yankı buldu. Nitekim siyaset bilimcisi Dr. Reşîd el-CERMÛNÎ, Fas halkı ve gençliği üzerindeki yansımaları, hassaten Türkiye deneyiminin Onu İslam Aleminde ayrıcalıklı konuma götüren özelliğini, araştırmaya sevk etmiştir. Ayrıca Türkiye’nin, İslam ve demokrasi arasındaki uyumu yakalama ve harmanlama kabiliyetine sahip olması, her iki kardeş ülkede de aynı isimle faaliyet gösteren “**Adalet ve Kalkınma Partisi**” bulunması, hem Fas’ın hem Türkiye’nin ortak siyasal mekanizması bu araştırmanın sebeplerini oluşturdu.

Biz, bu sosyal bağın güçlü varlığını, her iki ülkenin eskiden beri aralarında var olan köklü, derin bağ ve tarihi ortak mirasa sahip olmalarıyla bağlıyoruz. Öyle ki, bu bağ, Fas ile

Osmanlı Devleti arasında asırlardır süre gelen bir bağıdır. Yani, 16. Asrın ilk yarısından 19. Yüzyıla, Fransa sömürsünün Kuzey Afrika'yı işgaline kadar devam etmiştir.

Biz burada bu dostluk ve birlikteliğin tarihi şahit ve delillerini sunmak istiyoruz. Endülüs İslam devleti düştüğü zaman, düşmandan canını kurtaran yüz binlerce Endülüslü muhacir Müslümanı Fas kabul etmiş, devletlerini ve ülkelerini kaybeden bu insanlar Fas'ta istikrar bulmuş, rahata ermiş, zamanla da Faslı olmuşlardır. Nitekim Türkiye de yüz binlerce Endülüslüyü kabul edip onların da zaman içinde Türkiyeli oldukları gibi bir kardeşlik anlayışıdır bu durum.

Endülüs İslam Devleti düşmeden önce de buranın halkı darda kaldıklarında İslam topraklarından sadece ikisi ile Türkiye ve Fas ile irtibatlı idiler. Onlardan gelecek yardım beklentisi içindeydiler. O zamanlar Türkiye İslam Hilafetinin merkezi idi. Her şey anında oluyor, “*süpermen*” bir yapı içinde önüne çıkan her engeli aşıyordu. Önünde kimse duramıyor, duran da dayanamıyordu.

Fas'a gelince, aynı zaman diliminde orası da sultanlar tarafından yönetilmekteydi. Sultanlar, dini ve tarihi geleneklere bağlı kalarak ülkeyi yönetiyor, geniş bölgeler ve coğrafyalar üzerindeki etkin varlıları herkesi memnun kılıyordu. Ayrıca Endülüs'ün Fas ve Türkiye'ye yakınlığı ile ilgili başka bir yön daha vardır. O da; Endülüslüler Akdeniz'de cihad ruhuyla korsan deniz savaşı vermeye başladıklarında savaş gemileriyle ilgili en belirgin noktalar Türk gemileriydi. Aynı şekilde Ribat ve Selâ bölgesinde demirleyen Endülüs-Fas gemileri vardı. Ebu Rikak Limanı ve Vâdiye sahil bölgelerinde barınıyordu. Bu da her iki ülkenin aynı konudaki birlikteliğini göstermektedir.

Bu korsanlar, Akdeniz'i Fas ile Türkiye arasında bulunan imtiyazlı bir göle çevirdiler. Böylece etkinliklerini uzak denizlere taşıdılar ki, Atlas Okyanusu, Kuzey Avrupa kıyıları ve İskandinav bölgeleri bunlar arasındadır.

Her iki ülke arasındaki benzerliklerden birisi de; Türkiye'nin üzerine nerdeyse güneş batmaz sistem içerisindeki yaygın varlığıdır. Akdeniz'i kuzeyinden güneyine saran geniş bir alanda hükmediyordu. Fakat hilafetin sükûtu ve imparatorluğun toprakları üzerine güneşin batmaya başlamasından itibaren bu geniş alan, kenarlarından sürekli kırılır oldu. Fas da aynı şekilde geniş bir imparatorluk konumundaydı. Endülüs'ten Büyük Sahraya kadar uzanan muazzam bir yapısı vardı. Sonunda o da sömürgecilerin saldırıları sonucu alanının kırılmasıyla küçülmeye başladı. Buna ayrıca Fas yöneticilerinin siyasi hataları da eklenebilir.

İKİ ÜLKE ARASINDAKİ COĞRAFİ BENZERLİK

Türkiye Uzakdoğu'da, Fas da Uzak Batı'da olmasına rağmen iki ülke arasında birçok konuda benzerlikler vardır. Bunları, tarihi bağ, mizaç, Avrupa'ya yakınlık, uzak zamanlı ve yakın zamanlı olaylar şeklinde sıralayabiliriz. Türkiye iki deniz tarafından kuşatılmış olarak iki deniz boyu uzanıp giden bir ülkedir. Bunlar Karadeniz ve Akdeniz'dir. Burası Avrupa'ya açılan binkeş mesabesinde ve Asya'nın giriş kapısı konumundadır. Avrupa'dan Asya'ya açılan pencere gibidir Türkiye. Bu durum tıpatıp Fas için de aynıdır. O da Akdeniz ve Atlas Okyanusu olmak üzere iki deniz tarafından çevrelenmiş, Avrupa'nın binkeş konumunda ve Afrika'nın cümle kapısı mesabesinde. Avrupa'dan Afrika'ya açılan bir pencere konumundadır.

Türkiye'nin Avrupa'ya coğrafi yakınlığı, ülkeyi yaşlı kıtaya ait olaylara bağlamaktadır. Ve bu durum tamamen Fas'a benzer. Faslı komutan Tarık b. Ziyad, Cebel-i Tarık Boğazını geçti ve İber yarımadasını sekiz asır ömrü olan bir İslam Devletine çevirdi. Türk komutan Muhammed Sultan Fatih Bizans'ı fethetti ve Türkiye Avrupa'nın tamamından daha büyük bir vatan parçası haline geldi. Fakat tarihin ne garip bir cilvesidir ki, Endülüs'ün iplik iplik çözülmesi gibi Türkler de adım adım Doğu Avrupa'dan çekildiler.

Türkiye'nin Fas'a benzemesi sadece tarihi ve coğrafyası ile sınırlı değildir. Siyasal atmosferde de benzerlikler taşır bu iki ülke. Türkiye'deki iktidar partisinin adı "Adalet ve Kalkınma Partisi", Fas'ta da iktidara en yakın partinin adı "Adalet ve Kalkınma Partisi" dir. Güçlü ve kararlı bir kişiliğe sahip olan Türkiye'nin lideri Recep Tayyip Erdoğan gibi Fas'ın da Abdülilâh Binkeyran gibi bir reis vardır. Türk reis Recep Tayyip iktidara çoğunluk yoluyla ulaştı. İktidardan uzaklaşacak gibi bir emare de mevcut değil. Zira halkın büyük desteğine sahip. Binkeyran da Fas'ta biraz zorlansa da iktidarı elde etti. Ve 2016 Ekim Ayında yine kendisini seçim sath-ı mailinin içinde bulacak. Bu seçim sonrası da Abdülilâk Binkeyran'ın iktidar mesuliyetini göğüsleyeceği, ikinci hükümetini kurabileceği, gerek anketlerden gerekse siyaset yorumcularını aktaran medyadan anlaşılmaktadır.

Erdoğan Türkiye'nin yükselişe geçmesini sağladığı gibi, askeriye'nin de gün ve gün kendi merasına dönmesini sağlamıştır. Dahası, bunlardan darbe teşebbüsüne yeltenenlere sivil mahkeme yolu açılmıştır. Ve asker'in siyasal işlere müdahalesinin yolu ebediyen kapanmıştır. Ya da şu andaki manzara budur. Fas'a gelince, Binkeyran bu sene en düşük ücretin miktarını 3000 dinara yükselteceğini vadetmişti. Ancak seçimi kazanınca vadettiği sözünden dolayı özür diledi ve bu vadinin 2016 senesi içinde halledileceğini, - Allah korusun- acele işin şeytandan geldiğini söyledi. Bu esasa göre, Fas ve Türkiye'nin tarih ve coğrafya açısından daha çok benzeşme içinde oldukları açıktır. Siyasi açıdan ise sadece iki şeyde birbirinin aynısı olup bunun üçüncü bir benzerliği bulunmamaktadır:

- a. Birinci benzerlik: İktidardaki partilerin isimleri ve siyasal tercihleri.
- b. İkinci benzerlik: Erdoğan ve Binkeyran arasındaki benzerliktir. Her iki ismin son iki harfi ELİF (ل) ve NÛN (ن) ile sona ermektedir.

DARBE ESNASINDAKİ DURUM

Tarih bilinci ve diğerk derin benzerlikler konusunda serdedilen değerklendirmelerden sonra her iki ÷lke evlatlarının darbe anındaki tavırlarına değinirsek Őunları s÷yleyebiliriz:

a. Fas halkı, darbe teşebbüsü gecesi T÷rk Halkının baŐta İstanbul ve Ankara caddeleri olmak üzere yaşadığı “**zor gece**”nin bir benzerini yaşadı.

b. İnkılabın olduğu anlarda Fas halkı hareketlendi ve Fas medyası tarafından organize edilen geniş bir sosyal medya paylaşımı gerçekteŐti. Dahası, b÷t÷n Fas halkı bu darbeyi reddediyor ve lanetliyordu.

c. Fas’a ait facebook sitelerinde özel profilli resimler arz edildi. Ya T÷rk Bayrağı, ya T÷rkiye haritası ya da Erdoğan’ın resimleri öne çıkarıldı. Bu sırada b÷t÷n Fas halkı darbe girişiminin ilk anlarını izliyor, eller kalplerin üzerinde, diller dua ve niyazda, gözler yaş akıtıyordu.

d. Fas halkı, demokrasiyi içine sindirmiş bir halkın özgürlük özlemiyle nasıl bir duyarlılık gösterdiğini kavramıştı. Bu duyarlı T÷rk halkı, her kime karşı olursa olsun, ister İslamcılara karşı olsun ister solculara karşı olsun b÷t÷n darbe ve dayatmayı reddediyor, solcusuyla sağcısıyla, Müslümanıyla, laikiyle b÷t÷n T÷rk halkı olarak darbeye karşı tek vücut oluyor, demokratik tavır içinde herkes bir araya gelebiliyordu.

e. Fas Kırallığı Ekselansları 6. Muhammed T÷rkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın yanında açıktan yer almakla önemli bir kadirşinaslık örneğı sergiledi. Zira açıkça darbeyi reddettiler. Böylece Fas Krallığı, AKPARTİ HÜKÜMETİ ve Ülkenin Reisinin yanında yer alarak dayanışma sergilemiş ve destek veren ÷lkelerin ilkleri arasında yerini almıştır.

f. Bütün bunlardan daha fazlası, Fas halkı bu darbenin başarısız olması için kanını feda etmiştir. Fas gençliğini temsil mahiyetinde olmak üzere, referandum yoluyla hükümete giden yolun açılması sırasında reisin meşruiyetini ortaya koymaya gayret gösteren bir genç şehit düştü. Gencin cenazesi Fas'ta toprağa verildi. Türkiye'nin Fas Krallığı nezdindeki Büyükelçisi de cenazeye katıldı, gencin ailesine taziyede bulunma nezaketi gösterdi.

g. Fas halkının bunlardan daha büyük ve örnek davranışı, tam sadakat, fedakârlık ve dostça tavırla Türkiye Cumhuriyeti'nin meşru hükümetinin yanında yer almış olmasıdır.

DARBENİN BAŞARISIZ OLDUĞUNUN İLAN EDİLMESİ

Türk halkı darbe karşısında zafere ulaştı. Demokrasi kazandı. Fas halkının sokaklardaki infiali bu şekilde ilan edildi. Artık gözlerdeki hüznün yaşları sevinç gözyaşına dönüşüp, Fas'ın başkenti Ribat ve Krallığın diğer şehirlerinde mahalle, cadde ve sokaklar milli marşlar, sloganlar ve tekbir sesleriyle çınlayıp durdu.

Bu etkin direnişi büyük bir Faslı kitle hayata geçirdi. Türkiye'nin Reisi Recep Tayyip Erdoğan'ın resimlerini ve değişik resimleri facebook üzerinden yaymak, Türk halkının kahramanca direnişini izhar etmek, kısa süreliğine devletin hassas kurumlarında etkili olan askeri darbe girişimine karşı cadde ve alanlarda yiğitçe duran sivillerin görüntüsünü vermek... gibi etkinlikler yaptılar.

Böylece Fas halkı da yek vücut olarak Türkiye'de demokrasi için direnen kardeşlerinin resimlerine onları öven altyazı ve dualarla sokaklarından destek verdiler. Zira bu yiğit insanlar, ülkelerini darbecilere yedirmemek için canlarını feda ettiler, kanlarını akıttılar, gözü dönmüş asker kılıklı hainlere geçit vermediler. Reislerinin bir tek çağrısı onların sokaklara çıkararak ülkelerini savunmalarına kâfi geldi. O çağrı da malum, Reisin bir Televizyon kanalına telefonla bağlanarak darbeye karşı sokaklara çıkıp direnme çağrısından ibaretti.

DARBE GİRİŞİMİNDEN SONRAKİ DURUM

Kuşkusuz Fas halkının algısı, başarısız darbe girişimi sırasında Türkiye'nin meşru hükümetiyle ve halkıyla tam bir dayanışma içinde olması, aynı zamanda Fas halkının demokratik haklara bağlılığını gösteren algısının da bir göstergesidir. Türk halkının askeri darbeye karşı kahramanca duruşunun yanında yer almak, haddizatında demokrasi düşmanlarına bir uyarı olacaktır. Aynı zamanda Fas'ta meşru halk yönetimine dair gelişmelerin güçlendirmesine de katkı sağlayacaktır.

Nitekim Aktivist Firdevs de sosyal paylaşım ağına düştüğü notunda şöyle demektedir:

- Türk halkının bu şanlı direnişi, bize, ortak tavır koymanın büyük ve güçlü bir tavır olduğu dersini vermiştir. Şurası muhakkak ki, bu direnişi başaran bir millet, bizzat kendileri ve reisleri her çeşit takdir ve ihtirama müstahaktır.

Türkiye'de meydana gelen bu olayla ilgili iletişime göz atıldığında Fas gençliği ile Arap âlemindeki diğer infialler farklılık arz etmektedir. Fas Adalet ve Kalkınma Partisi gençlik kolları üyesi 23 yaşındaki Tarık buna işaret ediyor:

- Türkiye'de gerçekleşen darbecilere karşı darbe yapma hareketi, Arap dünyasındaki demokratik engellerin ya da demokrasiyi zayıflatan unsurların izalesine örnek bir harekettir. O şöyle diyor:

-“İnsanların demokrasiyi savunmak üzere orduya karşı caddelere, sokaklara çıkmaları, siyasi arenadaki barışçı anlayışı tam olarak şekillendirmiştir. Darbe girişimine karşı gençler protestocu çıkışlarını ifade ettiler. Yine, ordu tarafından anayasanın tanımadığı bir hak kazanımı şeklinde başvurduğu kazanımlarına alternatif olarak, Türk muhalefetinin tarihi duruş ve direniş sergilemesi de önemli örnekler arasındadır”.

Bu sunumdaki söylenenlerin özü; Türkiye’de meydana gelen darbe olayının Arap dünyası, özellikle de Fas için büyük bir ibret oluşudur. Resmi otorite ile sivil halk arasında bir saldırıya karşı bundan daha net bir dayanışma ve uyum olamaz. Bu uyumlu infial, siyasi istikrar, hürriyet, adalet, saygı, ortak fikir bilinci ile yaşama üzerine oturan demokratik kurumların varlığına teminat olmuştur. Bizzat siyaset, idari otorite ile alınacak önlemlere yön vermiş, halk da bu alana destek veren irade ve ifade sadakatini göstermiştir.

Son olarak diyebiliriz ki; iki tam yıl (*havleyn kâmileyn*) anne sütüyle emzirilen çocuk bakım ve ihtimamı misali, *hürriyetine* sahip çıkan toplum demek, diktatörlük ve kölelik kayıtlarını söküp atan özgür toplum demektir. Türk halkı bunu yapmıştır.

Selam olsun o vatana, o halka ve o devlete ki; gizli duvarlar arkasında planlanan darbeleri yok etme uğrunda kerpiçleri birbirlerini tamamlayan bina misali kenetlenmiş bir dayanışma içinde hayat sürmektedir.

Selam olsun o halka ki, başkomutanı, “**Ben sizleri hürriyetiniz adına meydanlara çağırıyorum! Meydanlara inin, demokrasinize ve milli iradenize sahip çıkın**” dediği zaman; bu emri anında uygulamaya koyarak “**Yâ Allah; Bismillâh, Allâhuekber**” nidalarıyla, “*işte üzerimize yürüyen şu tankları, darbecilerin bütün hile, alet ve edevatını kendi üzerlerine çevirip durdurduk. Ve biz onların dayattığı darbelerine mani olma güç ve iradesine sahibiz, REİS!*” diye emrin gereğini yerine getirebilmiştir.

KAYNAKÇA

1. el-Wikibidya el-Mevsûa’ü’l-Hurra (et-Târîhu’l-Mağribî ve’t-Türkî).
2. Sahîfetü Hesîbrîsi’l-Elekrûniyye, Makale: “el-İnkılâbu’l-Fâşil, Rasâil min Türkiyâ ile’l-Mağrib”.
3. Mağrasu Müharrîkü’l-Bahsi’l-Ahbârî fi’l-Mağrib, Makale: Türkiyâ ve’l-Mağrib, Teşâbüh ve İhtilâf.

4. Sahîfetü Deylisabâh et-Türkiyye: el-Mağrib ve Türkiyâ Kuvvetân li'l-İstikrâr fi'l-Âlemi'l-A'rabiyyi'l-İslâmî.